

Coolia 32 (2), april 1989

ERINELLA AERUGINASCENS WAS DE NAAM

Wim Ligterink, Pr. W. Alexanderlaan 46, 7462 EV Rijssen

Summary

A description is given of the Ascomycete *Erinella aeruginascens* P. Hennings on roots of *Quercus*, recorded for the first time from the Netherlands near Ommen, prov. Overijssel. The differences with the strongly resembling *Chlorosplenium aeruginosum* are discussed, with emphasis on the white hairs on the brim of the cup and the long spores as main distinguishing characters.

Elk najaar organiseren enige Nederlandse en Vlaamse amateur- mycologen een weekend in België of in Nederland. Het enthousiasme en de humor van onze Vlaamse vrienden is in niet geringe mate oorzaak van het welslagen van deze weekends.

In oktober 1987 waren we in Overijssel. Op zaterdag 28 oktober werd het landgoed Eerde bezocht. Het was een prachtige dag met veel leuke vondsten, o.a. *Cortinarius alboviolaceus*, *C. bolaris*, *Lactarius lilaceus*, *Gomphidius roseus*, *Tylopilus felleus*, *Suillus grevillei*, *Ganoderma lucidum*, *Geastrum triplex* en *Rhizopogon luteolus*.

Al speurend tilden we één van de vele verspreid liggende wortelstronken van eik op. Uit één mond klonk: "Kopergroene bekerzwam" (*Chlorosplenium aeruginosum*). Toen ook nog het zeer harde hout prachtig groen verkleurd bleek te zijn leek er geen twijfel meer mogelijk. De kolonne werd minstens een kwartier opgehouden om iedere camerabezitter aan zijn trekken te laten komen.

Tot we 's avonds het gezegende idee kregen om de vondst toch eens onder het microscoop te bekijken. Ab Hebing maakte een preparaat en wat bleek....? De sporen waren 50 µm en meer lang terwijl *Chlorosplenium aeruginosum* slechts sporen heeft tot maximaal 10 µm lang. Volgens Dennis (1978) is er nog een tweede C.-soort, nl. *Chlorosplenium aeruginascens* met sporen tot 15 µm lang, maar die kon hier ook niet in het spel zijn.

De duidelijk behaarde rand van de beker had ons al eerder wantrouwend moeten maken. Dennis (l.c.), Breitenbach & Kränzlin (1984) en Moser (1963) boden ons verder geen soelaas. Dennis (l.c.: 166) geeft echter wel een vage aanduiding van een genus *Erinella* met lange, dunne, gesepteerde, parallel liggende sporen.

Gelukkig zijn er in Nederland goede Ascomyceten-kenners. Ik stuurde enkele exemplaren naar Rien Swart. Maar de literatuur waarover zij beschikte gaf geen oplossing. Via Rien ging het materiaal naar Baarn waar Marijke Nauta tevergeefs haar best deed de soort op naam te brengen. Je begint dan al te hopen dat het een onbeschreven soort zal zijn. Maar in het voorjaar van 1988 hoorde Rien Swart op een congres in West Duitsland dat daar in 1986 al een naam voor deze zwam was gevonden. Het bleek *Erinella aeruginascens* P. Hennings te zijn, oorspronkelijk beschreven in 1904 van een vondst van een zekere heer Mossoloff bij Michailowskoe in het district Moskou. Het raadsel was dus opgelost. Van Rien kreeg ik een beschrijving toegestuurd die was gepubliceerd door Engel & Halff (1987).

Op 17 oktober 1988 was *Erinella aeruginascens* weer aanwezig op dezelfde plaats aan de onderkant van half in de grond begraven eikenwortelstronken.

Beschrijving van de vondst op het landgoed Eerde:

Apothecia 1-3 mm in diameter, 1.5 mm hoog; ondiep schotelvormig met een korte, vrij dikke steel. Hymenium variërend van heel licht blauw-groen tot donkerder blauw-groen

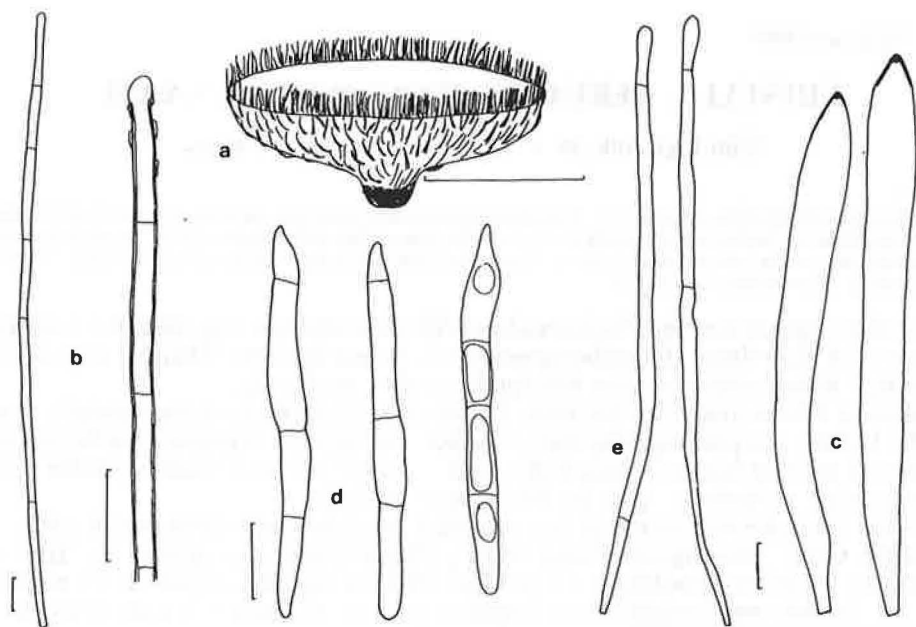

Fig. 1 *Erinella aeruginascens*; a. apothecium; b. haren; c. asci; d. ascosporen; e. paraphysen. Streepjes bij a 1 mm; overigen 10 μ m.

waardoor een enigszins bonte indruk ontstaat. Soms echter is het hymenium éénkleurig blauw-groen. Receptaculum donker blauw-groen, bedekt met witte haren; steelbasis bijna zwart. Randharen van de beker glanzend wit.

Asci 100-145 x 11-15,5 μ m, cilindrisch tot langwerpig knotsvormig, aan de basis versmald, met een conische top die in Jodium blauw kleurt. Elke ascus heeft 8 sporen die evenwijdig naast elkaar gerangschikt zijn. Sporen 50-63 x 2,5-4,5 μ m, cilindrisch tot spoelvormig, vaak enigszins gekromd met 0-3 septen, kleurloos, dunwandig, met vele metalig glanzende licht blauw-groene druppeltjes of met slechts enkele, grotere, meer cilindrische druppels. Parafysen 90-180 x 2,5-3,5 μ m, dun cilindrisch met afgeronde, niet verdikte top en versmald naar de basis, kleurloos, met en zonder septen, talrijk, boven de asci uitstekend. Haren aan de rand van de beker meestal 180 μ m, maar soms tot 280 μ m lang en 2,5-3 μ m breed, cilindrisch met afgeronde top en 1-5 septen.

Volgens het bovengenoemde artikel van Engel & Halff komen apothecia alléén voor op eikestronken die half in de grond begraven liggen. In Eerde was het hout nog niet sterk vergaan zodat een stevig en scherp mes nodig was om wat materiaal in een doos te krijgen. Wellicht wordt deze ascomyceet nu wat vaker gevonden.

Ik wil Rien Swart en Marijke Nauta hartelijk danken voor de moeite die ze hebben gedaan.

LITERATUUR

- Breitenbach, J & Kränzlin, F. (1984). Pilze der Schweiz, band 1. Ascomyceten (Schlauchpilze). Luzern.
 Dennis, R. W. G. (1978). Britisch Ascomycetes, 2nd ed. Vaduz.
 Engel, H. & Halff, B. (1987). Pilzneufunde in Nordwestoberfranken 1986, I Teil B. Neue Ascomyceten-Funde 1986 (zum Teil auch früher). Die Pilze Nordwestoberfrankens, Band 11A: 57-59.
 Hennings, P. (1905). Dritter Beitrag zur Pilzflora des Gouvernements Moscou. Hedwigia 45: 30-31.
 Moser, M. (1963). Ascomyceten. In Gams, K. KryptogFl. bd. 2A. Stuttgart.

Coolia 32 (2), april 1989

EEN BIJZONDERE HERTEZWAM

Else C. Vellinga, Anton Mauvestraat 4, 2102 BA Heemstede
 en
 Marjo & Nico Dam, Korenveld 10, 6641 SH Beuningen

SUMMARY

The found of a specimen of *Pluteus* is described. The carpophore had a coloured lammela edge, small spores and clamp connections in all tissues. It resembles *P. spegazzinianus*, a South American species, but the authors hesitate to use this name for this specimen, as long as the type has not been studied.

Het is altijd weer verrassend hoe de natuur de mens, in dit geval de systematicus, voor problemen kan zetten als deze denkt dat eindelijk alles goed uitgezocht en vastgelegd is. In dit geval zorgde een door Nico verzamelde, lichtgekleurde Hertezwam uit de sectie *Pluteus*, d.w.z. met van die pleurocystiden met verdikte wanden en haken aan de top en een hoed die radiaal verlopende vezels heeft, voor die ervaring van "hè, wat is dat nu?". Deze paddestoel heeft namelijk een vreemde combinatie van kenmerken: De hoed is licht gekleurd, aan de rand wit, met donkerder vezelschubjes en de lamelsnede is bij de hoedrand licht grijsbruin. Normaal gesproken komt het verschijnsel van de gekleurde snede juist bij donkere exemplaren voor. Deze zijn dan zo rijkelijk van pigment voorzien, dat er voor de cheilocystiden, zeker bij de hoedrand, geen ruimte meer overblijft.

Microscopisch onderzoek leverde de tweede verrassing op: in alle weefsels gespen aan de septen. Ook dit komt wel bij verschillende soorten in deze sectie voor, maar niet in combinatie met de andere kenmerken.

De beschrijving van de vondst (1 vruchtlichaam) volgt nu eerst:

Hoed 85 mm in doorsnede, convex met een zeer lage, brede umbo, met rechte rand; oppervlakte glad, wat rimpelig, rond het centrum met bruinige concentrische vezelschubjes; in het centrum bruin (ongeveer K. & W. 6D5) tot wit aan de rand.

Lamellen nogal dicht opeen, met 1 korte lamel tussen 2 doorlopende, vrij buigig en tot 13 mm breed, roomwit; snede wit, bij hoedrand grijs, iets vlokkelig.

Steel 90 x 12 (top), 19 (basis) mm, geleidelijk naar de basis toe verdikt, gekromd aan basis, wit, met over de hele lengte overlangs bruinige vezels, massief.

Vlees in hoed wit, vrij dik; in steel wit en glazig.

Geur niet onaangenaam, matig sterk, een mengsel van radijs en champignons (raphanoïd en fungoïd).